

POSOUZENÍ A ANALÝZA NÁRODNÍCH STRATEGIÍ

KLÍČOVÁ SDĚLENÍ PRO PRÁCI SE ZEMĚMI A PRO NĚ – SHRNUTÍ POLITIKY

ÚVOD

Cílem Evropské agentury pro speciální a inkluzivní vzdělávání (Agentura) je podpořit své členské země při sestavování a úspěšné realizaci inkluzivní vzdělávací politiky. Veškerá práce s členskými zeměmi je projevem ambice Agentury být aktivním prostředníkem pro změnu politiky. Veškerá práce Agentury je v souladu s jejím nejvyšším cílem pro inkluzivní vzdělávací systémy, kterým je zajistit, aby se studujícím všech věkových skupin dostalo smysluplných a kvalitních vzdělávacích příležitostí v rámci místní komunity po boku přátel a vrstevníků.

Agentura pracovala na **Posouzení a analýze národních strategií** (CPRA) od roku 2014 do roku 2021. Projekt CPRA poskytl členským zemím Agentury individualizované informace o rámcích politiky pro inkluzivní vzdělávání. Taktéž zasadil širší závěry a výstupy Agentury do širšího evropského a mezinárodního kontextu politiky v oblasti vzdělávání a inkluze.

Projekt CPRA motivoval tvůrce politik v jednotlivých zemích k tomu, aby se zamysleli nad vývojem politiky v oblasti inkluzivního vzdělávání, a podnítil diskuzi o politice v dané zemi. Byla provedena analýza dostupných informací o aktuálních politikách pro inkluzivní vzdělávání jednotlivých zemí. Projekt CPRA se nevěnoval samotné realizaci politiky.

Toto shrnutí politiky obsahuje klíčová sdělení z aktivit projektu CPRA, která mohou poskytnout informace pro budoucí práci na rozvoji politiky v oblasti inkluzivního vzdělávání v jednotlivých zemích, a zároveň pro práci Agentury s jejími členskými zeměmi i pro ně.

METODOLOGIE CPRA

Metodologie CPRA byla vypracována v průběhu pilotní fáze za účasti zaměstnanců Agentury a pracovníků osmi členských zemí zastoupených v Agentuře. Využitá metodika byla během dalších fází dále rozpracována a schvalována i s dalšími členskými zeměmi. Do konce roku 2021 se projektu CPRA zúčastnilo 24 členských zemí (tj. zemí a jurisdikcí) zastoupených v Agentuře.

Agentura a tvůrce politik z členských zemí se shodli na tom, že práci na rozvoji politiky lze chápat z hlediska jejího **vnímaného záměru**. Přístupy k politice mohou být určeny k tomu, aby:

- **předcházely** různým formám vyloučení ze vzdělávání dříve, než k němu dojde;
- **intervenovaly** a zajistily, aby bylo za všech okolností všem žákům dostupné kvalitní inkluzivní vzdělávání;
- **kompenzovaly** nedostatky pomocí konkrétních kroků a opatření v případě, že prevence a intervence nedostatečně uspokojuje potřeby žáků v inkluzivním prostředí.

V rámci práce na projektu CPRA pilotní skupina definovala 12 klíčových opatření politiky pro splnění cílů politiky na mezinárodní a evropské úrovni a zlepšení kvality vzdělávacích systémů pro všechny žáky. Zaměstnanci Agentury zkoumali přístupy členských zemí k politice ve světle těchto opatření. Klasifikovali přístupy jako prevenci, intervenci nebo kompenzaci a určili mezery v případech, kdy nebylo stanoveno žádné opatření politiky.

HLAVNÍ ZÁVĚRY

Závěry projektu CPRA naznačují, že práce se zeměmi zejména na zkoumání vnímaného záměru konkrétní politiky může vynést na světlo užitečné informace, které jsou přínosné pro práci na rozvoji politiky. Pokud jednotlivé země vezmou v úvahu rovnováhu mezi prevencí, intervencí a kompenzací a/nebo mezery v záběru politiky, získají relevantní informace pro rozvoj svých politik pro inkluzivní vzdělávací systémy. Tato úvaha taktéž zdůrazňuje širší sdělení na celoevropské úrovni, kdy může potenciálně nasměrovat rozvoj politik směrem k přístupům více orientovaným na prevenci.

Inkluzivní vzdělávací systémy vyžadují komplexní soubor politik

Inkluzivní vzdělávání není pouze o politikách podporujících jednotlivé žáky. Inkluzivnímu vzdělávání se musí věnovat celá řada politik na všech úrovních, které je pak taktéž nutné implementovat.

Dvanáct opatření a doporučení pro politiky zdůrazněných v práci na projektu CPRA může pomoci tvůrcům politik zamyslet se na jejich stávajícími vnitrostátními politikami napříč všemi sektory, které mají dopad na inkluzivní vzdělávání.

Udržitelný rozvoj směrem k inkluzivnímu vzdělávání vyžaduje kombinaci všech tří přístupů k politice

Dlouhodobý, udržitelný rozvoj směrem k inkluzivním vzdělávacím systémům lze chápat jako kombinaci přístupů založených na prevenci, intervenci a kompenzaci. Cesta země k efektivnějšímu a spravedlivějšímu inkluzivnímu vzdělávacímu systému se může vyznačovat odklonem zejména od kompenzačních opatření politiky směrem k opatřením politiky zaměřeným spíše na intervenci a prevenci.

Napříč těmito 12 opatřeními politiky existují různé vzory přístupu k politice

Členské země zastoupené v Agentuře zapojené do práce na projektu CPRA měly velmi odlišné charakteristiky přístupu k těmto 12 opatřením politiky. Ačkoli nebyl zřejmý žádný jasný trend, bylo možné identifikovat nejvíce a nejméně komplexní pokrytí.

Členské země měly komplexnější pokrytí politik u opatření týkajících se podpory pro zlepšování spolupráce, vedení, inkluzivního vzdělávání a předškolního vzdělávání.

Pokrytí bylo méně komplexní u politik věnujících se opatřením souvisejícím se školním étosem, zlepšujících přechod ze školy do práce, snižujících negativní dopady brzkého rozdělování žáků podle schopností a udržení dobrého prospěchu a podporujících zlepšování u škol se slabšími výsledky vzdělávání.

PROCES CPRA

Proces CPRA byl vystavěn na kolaborativních přístupech s tvůrci politik v členských zemích. Tyto přístupy byly klíčové pro systematickou identifikaci oblastí, v nichž má politika své silné stránky, a oblastí, v nichž existuje prostor k rozvoji politiky. Tyto informace mohli zástupci členských zemí využít různými způsoby ve svých vlastních kontextech. Kolaborativní pracovní procesy zaměřené na společný rozvoj mají potenciál vést k dosažení dalšího rozvoje v rámci budoucí práce Agentury se členskými zeměmi, které jsou v ní zastoupeny.

Výhody spolupráce

Spolupráce v rámci ministerstev školství i spolupráce s ostatními ministerstvy, institucemi a úřady je nezbytným předpokladem k zajištění koherentních politik pro inkluzivní vzdělávání. Kolaborativní přístup pomáhá identifikovat stávající politiky, které neúmyslně přispívají k exkluzi a působí proti dosažení cíle inkluzivního vzdělávání.

Rozpoznání silných stránek a prostoru k rozvoji

Systematická identifikace silných stránek a prostoru k rozvoji v rámci politik je nezbytným předpokladem pro stanovení krátkodobých i dlouhodobých priorit politiky pro inkluzivní vzdělávání. Identifikace silných stránek a prostoru k rozvoji může podnítit diskuzi o změnách politik potřebných k dosažení inkluzivnějších vzdělávacích systémů mezi všemi zúčastněnými stranami.

SLADĚNÍ S ROZVOJEM POLITIKY NA MEZINÁRODNÍ A EVROPSKÉ ÚROVNI

Práce na mezinárodní a evropské úrovni jen potvrzuje potřebu další práce se zeměmi na rozvoji politik pro inkluzivní vzdělávání, které se zaměřují na VŠECHNY žáky. Je zejména nezbytné začlenit konkrétní mezinárodní a unijní závazky/požadavky do vnitrostátních právních předpisů a politik. Potřebná je také kolaborativní mezioborová práce na identifikaci a řešení systémových faktorů, které jsou překážkou spravedlivého přístupu ke všem žákům.

Význam zohlednění rozvoje na mezinárodní a evropské úrovni

Klíčová práce na mezinárodní a evropské úrovni může podpořit dialog v rámci práce na rozvoji vnitrostátních politik. Tento dialog může vést k jasnému, široce akceptovanému postoji k inkluzivnímu vzdělávání a zajistit, aby byly mezinárodní úmluvy zakotveny do vnitrostátních právních předpisů a politiky.

Klíčová práce na mezinárodní a evropské úrovni opět potvrzuje význam rozvoje politik, které určují směr. Aktuálně zdůrazňují potřebnost programů, které se zaměřují na širší škálu žáků (zejména těch, kteří se potýkají se znevýhodněním) tak, aby došlo k přerušení přímé vazby mezi inkluzí a speciálními vzdělávacími potřebami / postižením, která v mnoha zemích existuje. Rozvoj politiky postavené na datech musí zaujmout multidimenzionální přístup k inkluzivnímu vzdělávání, který při zkoumání marginalizujících faktorů ve školách a v širším vzdělávacím systému zohledňuje rozdíly mezi jednotlivci i rozdíly v rámci skupin.

Pochopení systémových faktorů, které mají vliv na spravedlivý přístup ke vzdělávání

Aby bylo možné se plně věnovat faktorům vzdělávacího systému, které se týkají diskriminace a nedostatečných výsledků zranitelných skupin, musí se politika zaměřit na spravedlivý přístup a význam férového přístupu ke vzdělávacím příležitostem. Politika by měla jasně sdělovat, že je možné dospět ke vzdělávacím systémům, které jsou kvalitní a současně spravedlivé.

ZAMĚŘENÍ BUDOUCÍ PRÁCE NA ROZVOJI POLITIK SE ZEMĚMI

V rámci práce na projektu CPRA existuje potenciál k dalšímu rozvoji, který by poskytl informace pro cíle a záměry vnitrostátních, evropských, ale i mezinárodních politik. Aktualizovaný rámec CPRA by mohl být potenciálně zpracován jako nástroj pro zlepšování monitoringu rozvoje inkluzivního vzdělávání v členských zemích zastoupených v Agentuře i mezi nimi navzájem a jako podnět k diskuzi o Cílech OSN v oblasti udržitelného rozvoje a priorit Evropského prostoru vzdělávání.

Taktéž existuje potenciál stavět na závěrech CPRA v zájmu podpoření práce na širším monitoringu v členských zemích zastoupených v Agentuře i s těmito zeměmi. Výstupy projektu CPRA slouží jako měřítko pro srovnání situace týkající se politiky v jednotlivých zemích. V dlouhodobějším horizontu by se mohly země k těmto závěrům znovu vrátit a vysledovat tak konkrétní změny a rozvoj politiky.

Veškeré budoucí aktivity Agentury s členskými zeměmi, které jsou v ní zastoupeny, budou stavět na celkové práci v rámci projektu CPRA a zároveň budou vstupem do aktivity Podpora rozvoje politiky na úrovni jednotlivých zemí (CPDS). CPDS se zaměří na rozvoj pracovních procesů CPRA, a bude tak stavět na závěrech, které se ukázaly být užitečnými pro podporu jednotlivých zemí. Cílem CPDS bude stanovit komplexní rámec a metodiku pro práci se zástupci členských zemí. Budou tak moci zkoumat a monitorovat efektivní implementaci rámců politiky pro inkluzivní vzdělávací systémy ve svých zemích.

Další informace o CPRA naleznete v souhrnné zprávě pod názvem *Country Policy Review and Analysis: Key messages for working with and for countries*.